

Бібліограф-математик та поет Володимир Адольфович Станішевський – незабутня постать Центральної наукової бібліотеки Харківського університету

У статті йдеться про життя та діяльність бібліографа Центральної наукової бібліотеки Харківського державного університету (нині – Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна) В. А. Станішевського.

Володимир Адольфович
Станішевський

Спливає час, і навіть середнє покоління бібліотекарів, не кажучи вже про молодше, не знають цього імені – Володимир Адольфович Станішевський. Проте у 40-ві – 70-ті роки ХХ століття він був одним з тих, хто утворював славу бібліографічній школі Харківського університету. І, за словами його колеги, відомого бібліотекознавця і книгознавця В. К. Мазманьянц, він був «одним з найдивовижніших і найцікавіших людей», яких їй довелося знати [4, с. 34].

Отже, розповімо про цю непересічну людину. Біографічних відомостей про нього, на жаль, замало,

проте його робота у Центральній науковій бібліотеці (ЦНБ) Харківського державного університету (нині – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна) знайшла відбиток у багатьох бібліографічних працях, виданих бібліотекою. Збереглися і його вірші.

Народився В. А. Станішевський 24 листопада 1907 р. у м. Городище Черкаського повіту Київської губернії (нині – Черкаська область). На початку 1930-х рр. він отримав вищу освіту на математичному відділенні фізико-математичного факультету Харківського інституту народної освіти. Під час Другої світової війни воював, отримав важке поранення [1, с. 253].

У жовтні 1944 р. вчорашній фронтовик, який пристрасно любив книги, був прийнятий на посаду бібліотекаря Центральної наукової бібліотеки Харківського державного університету. Вже у грудні того ж року його перевели до науково-бібліографічного відділу ЦНБ бібліографом з точних наук. У той час, ще з довоєнних років, організацією

**Світлана
Глибицька,**

головна бібліографиня
Центральної наукової
бібліотеки
Харківського
національного
університету
імені В. Н. Каразіна

систематичного каталогу та систематизацією літератури займався бібліографічний відділ, тому і була затребувана освіта молодого фахівця. У 1950 р. В. А. Станішевський був призначений на посаду старшого бібліографа, у 1952 р. – на посаду редактора того ж відділу [5].

Про Володимира Адольфовича, співробітника ЦНБ тих років, знаходимо зворушливі рядки у споминах Віри Карапетівни Мазманьянц: «Кілька років після війни він ходив в одній і тій самій коротенькій шинелі, яку, ймовірно, надів в перші дні війни. Одного разу він захворів. Знаючи, що він живе один, я і кілька співробітниць пішли провідати його. Він жив у дуже маленькій кімнатці, що продувалася всіма вітрами. Коли ми прийшли, він лежав на вузькому залізному ліжку, вкритий все тією ж шинеллю. У нього виявилася пневмонія. Ми через ректора університету домоглися його госпіталізації, дістали пеніцилін і, в цілому, виходили його»¹. [4, с. 35].

Колеги врятували не просто людину (за це одне їм спасибі), але й цінного співробітника, який виявився справжнім фахівцем – бібліографом і знавцем точних і природничих наук в одній особі. Ці його знання стануть пізніше у нагоді і в систематизації літератури, яка надходила до ЦНБ, і у виступах з бібліографічними оглядами (які, до речі, слухачам дуже подобалися) [4, с. 22], і в укладанні бібліографічних посібників.

У 1950-ті роки, коли Харківський університет, а разом з ним і бібліотека, готувалися відзначати 150-річний ювілей, бібліографи ЦНБ уклали низку значних покажчиків до цієї події. Насамперед це біобібліографія засновника Харківського університету, громадського діяча, вченого, винахідника у різ-

них сферах природничих наук Василя Назаровича Каразіна. В. А. Станішевський став одним з укладачів покажчика, присвяченого життю та діяльності цієї видатної людини [3].

Крім того, до ювілею закладу були видані покажчики до періодичних видань університету, видань його наукових товариств. Особисто Володимир Адольфович уклав «Указатель к «Сообщениям (Запискам) Харьковского математического общества при Харьковском университете» за 1879–1952 гг.» [8], «Указатель к трудам научно-исследовательского института химии ХГУ. Т. 1–10» [9], «Список работ, выполненных в Институте химии и на химическом факультете Харьковского государственного университета им. А. М. Горького и опубликованных в других изданиях за период с 1944–1952 год» [7]. У співавторстві – «Систематический указатель к «Ученым запискам Харьковского государственного университета имени А. М. Горького», трудам факультетов и научно-исследовательских учреждений за 1934–1953 гг.» [6].

У ті ж роки, коли виникла потреба розвивати академічну культуру науковців та студентів, співробітниками бібліотеки була розроблена система посібників, які допомагали читачеві у самостійній роботі з науковою літературою зі спеціальності. Це були рекомендаційні покажчики з усіх галузей знань, які вивчалися і досліджувалися університетською наукою. Володимир Адольфович упорядкував бібліографічні пам'ятки з астрономії, математики та механіки, фізики та радіотехніки, хімії.

Пізніше В. А. Станішевський став співавтором біобібліографії, присвяченої видатному астроному, академіку АН УРСР М. П. Барабашову [2], бібліографічного покажчика

«Харьковская астрономическая обсерватория», що відображав діяльність цього закладу за 50 років (1917–1967 рр.) [11].

Після реорганізації в 1967 р. науково-бібліографічного відділу та утворення сектору систематизації у відділі обробки літератури Володимир Адольфович був переведений працювати у цей сектор – вести галузі точних наук та техніки [4, с. 39]. «З цим величезним об'ємом роботи він справлявся легко, швидко і точно», – пише В. К. Мазманьянц [4, с. 35].

Володимир Адольфович не тільки систематизував літературу, але й допомагав співробітникам і читачам в їхніх пошуках, адже широта його знань була добре відома. Багаторічна завідувачка відділу обробки ЦНБ Лариса Георгіївна Багатирьова пам'ятає, якою ерудованою він був людиною – до нього можна було звернутися з будь-яким питанням.

Підтвердження цим словам можна знайти й у споминах Віри Карапетівни Мазманьянц: «Здавалося, немає на світі того, чого б він не знав. Він знав все, починаючи від його улюбленої астрономії до обожнюваної поезії» [4, с. 34]. Вона пригадує такий характерний випадок: «Одного разу я побачила великого любителя поезії, тоді аспіранта Педінституту Револьда Банчукова², який порпався в каталожних ящиках. Я підійшла до нього дізнатися, що він шукає. Виявилось, йому потрібен якийсь (зараз не пам'ятаю який) вірш Миколи Гумільова. У той час Гумільова не друкували, старі видання були під забороною, і Банчуков намагався знайти якісь збірники тих років, де міг бути потрібний йому вірш. Це була безнадійна робота. Я запропонувала йому піти в наш відділ до Володимира Адольфовича. І, безумовно, Володимир

¹ Переклад з російської автора статті.

Адолфович відразу прочитав цей вірш на пам'ять» [4, с. 34].

Знавець-бібліограф і сам писав вірші, але ніде їх не друкував, окрім бібліотечної стінгазети. Публікуватися він не прагнув, бо, у порівнянні з поезіями улюблених авторів, сприймав свої вірші досить критично:

«...Пиши стихи, но для себя лишь,
о том, что гибнут, не горюю.
И не пытайся нефти залежь
открыть среди кастаньских струй».

Ймовірно, небажання друкуватися було обумовлено і пережитими часами сталінського терору, коли вірші, де був хоча б натяк на нього, могли коштувати свободи й навіть життя. Ці часи відбилися в алегоричній формі у таких поетичних строках автора:

«В платье буки нарядилась тишина;
стала страшной и помешанной она.
Слышны маятника четкие шаги.
В темноте игрушки смотрят, как враги.
Ночью буку я боюсь, как паука.
У него всегда подвязана щека.
Речью буке служат звуки «че» и «ка».
Засадил в тюрьму за печкой он
сверчка...»

Проте пізніше, коли ті часи вже минули, Володимир Адольфович надіслав свої вірші, щоб дізнатися думку про них, відомому поету Миколі Миколайовичу Ушакову. І той схвально відгукнувся [4, с. 34–35]. Ймовірно, оцінці шановного метра автору було достатньо, та друкуватися і далі не вважав за потрібне.

В. А. Станішевський працював у бібліотеці понад 30 років, а у вересні 1975 р. вийшов на пенсію. [5]. Але помер він не від старості. В 1984 р. його збила машина, і він потрапив до лікарні. Спочатку здавалося, що видужає, бо навіть просив колег книги приносити... Але невдовзі помер. (На жаль, точна дата його смерті невідома.)

Вже після його уходу з життя вірші Володимира Станішевського гідно оцінив відомий харківський культурний діяч М. М. Красиков³ і включив їх до «Антологии современной русской поэзии Украины» (Харків, 1998) [1, с. 197–199]. Згодом поезії Володимира Станішевського, за пропозицією М. М. Красикова, були надруковані в антології «Украина. Русская поэзия. XX век» (Київ, 2007) [10, с. 61].

«Выпрашиваю всюду марки
с далеких писем, с того света,
с чужой планеты, даже с жарких
посланий Нового Завета.
С посланий Энгельса и Маркса...
Подумайте! – в такое лето,
когда приходят вести с Марса
и от Галлеевой кометы!
Не тайны смысла! – Только звуки,
не позывные, только знаки
чего-то скрытого в науке
и прячущегося во мраке».

Ім'я Володимира Адольфовича Станішевського, одного з найкращих бібліографів Центральної наукової бібліотеки Харківського університету, залишилося на зворотних сторінках багатьох бібліографій, у поетичних антологіях, але більшою частиною його щоденна кропітка праця залишилася безіменною, як і праця багатьох інших служителів бібліотечної справи. Проте без цього безкорисливого служіння, як відомо, не можуть існувати освіта, наука та культура.

Література

1. Антология современной русской поэзии Украины. Т. 1 / ред.-сост. Михаил Красиков. – Харьков: Крок, 1998. – 276 с.
2. Николай Павлович Барабашов: биобиблиография / [сост. В. И. Езерский, В. А. Станишевский, М. Г. Швалб]. – Харьков: Изд. Харьк. ун-та, 1965. – 36 с. с портр. (514 назв.). – Напеч. также в изд. «Вестник Харьковского университета» (1965, № 4, с. 122–143).
3. В. Н. Каразин, 1773–1842: биобиблиография / [сост. Э. С. Беркович, Л. И. Гуревич, В. А. Станишевский, Р. И. Штраймиш]. – Харьков: Изд-во ун-та, 1953. – 115 с. (613 назв.). – Переизд. с дополнениями в кн. «Я смело могу стать перед лицом потомков...» (Харьков, 2004, с. 32–87).
4. Віра Карапетівна Мазманьянц – бібліотекар, бібліограф, книгознавець: (До 90-річчя з дня народження): [бібліогр. покажч.; спомини В. К. Мазманьянц] / [вступ. ст. І. К. Журавльової; уклад. бібліогр. покажч. С. Б. Глибницька]. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 47 с. – Лауреати премії імені К. І. Рубинського.
5. Особиста картка В. А. Станішевського. Зберігається у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.
6. Систематический указатель к «Ученым запискам Харьковского государственного университета имени А. М. Горького», трудам факультетов и научно-исследовательских учреждений за 1934–1953 гг. / [сост. Э. С. Беркович, В. А. Станишевский, М. Г. Швалб; под ред. Л. И. Гуревича]. – Харьков: Изд-во ун-та, 1955. – 63 с. (1437 назв.). – Имен. указ.
7. Список работ, выполненных в Институте химии и на химическом факультете Харьковского государственного университета им. А. М. Горького и опубликованных в других изданиях за период с 1944–1952 годы / [сост. В. А. Станишевский] // Учен. зап. Харьков. ун-та. – 1954. – Т. 50: Тр. науч.-исслед. ин-та химии и хим. ф-та. – Т. 11. – С. 325–327. (89 назв.). – Автор не указан.
8. Указатель к «Сообщениям (Запискам) Харьковского математического общества при Харьковском университете» за 1879–1952 гг. / [сост. В. А. Станишевский; под ред. Л. И. Гуревича]. – Харьков: Изд-во ун-та, 1955. – 43 с. (569 назв.). – Темат. указ.
9. Указатель к трудам научно-исследовательского института химии ХГУ. Т. 1–10 / сост. В. А. Станишевский // Учен. зап. Харьков. ун-та. – 1954. – Т. 50: Тр. науч.-исслед. ин-та химии и хим. ф-та. – Т. 11. – С. 291–324 (243 назв.). – Предм. указ. – Алф. указ.
10. Украина. Русская поэзия. XX век: [антология] / сост. Ю. Г. Каплан. – Киев: ЮГ, 2007. – 784 с.
11. Харьковская астрономическая обсерватория: библиогр. указ. (1917–1967 гг.) / [сост. М. Г. Швалб, Т. В. Карпова, В. А. Станишевский; под ред. В. И. Езерского, К. Н. Кузьменко]. – Харьков: ХГУ, 1981. – 70 с. (980 назв.).

² Револьд Володимирович Банчуков (1926–1999) – відомий літературознавець, критик та популяризатор російської словесності, педагог. Автор книг і статей про поетичну творчість, засновник та ведучий першого в СРСР тележурналу "Поезія", багаторічний керівник літературних студій.

³ Михайло Михайлович Красиков – кандидат філологічних наук, поет, етнограф, фольклорист, літературознавець, мистецтвознавець, культуртрегер.

Бібліотечний форум:

історія, теорія і практика

Науковий, інформаційний щоквартальний журнал

Засновник – фізична особа
Башун Олена Володимирівна
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 21735 -11635 Р
від 21.12.2015
Заснований у грудні 2015 року,
м. Київ

Головний редактор
Олена Башун, канд. пед. наук

Звертайтеся до редакції:

вул. Бакинська, б. 37, к. 321,
м. Київ, 04086
067-625-36-52, 066-840-97-83
e-mail: olenabashun@gmail.com
Сайт журналу:
<http://www.libraryforum.info>

Журнал

“Бібліотечний форум: історія, теорія і практика”

Передплатний індекс **09923**
Передплатний індекс на CD, off-line,
online **98015**
ISSN 2518-7341

Відповідальність за точність
поданих фактів, цитат, цифр
та прізвищ несуть автори
матеріалів.
Редакція залишає за собою
право літературного редагування
і скорочення статей.
Рукописні матеріали не рецензуються
і не повертаються.
Редакція не завжди поділяє
думку авторів.
За зміст рекламних та інформаційних
повідомлень редакція відповідаль-
ності не несе.
У разі передруку посилання на
журнал
«Бібліотечний форум: історія, теорія і
практика» обов'язкове.

© Бібліотечний форум: історія, теорія і практика

Інформаційний партнер
журналу –
Українська бібліотечна
асоціація

З

М

І

С

Т

З

М

І

С

Т

З

М

І

С

Т

З

М

І

С

Т

Бібліотекознавство

Клименко О. Бібліотекознавство України: історія, методологія,
наукові проекти.....2

Науково-дослідна робота бібліотек

Мацей О., Молчанова С. Вивчення потреб користувачів Науко-
вої бібліотеки Хмельницького національного університету:
ретроспективний погляд.....7

Інтернет-технології в бібліотеках

Завгородня В. Публічна бібліотека в мережі «Фейсбук». Бути
там, де читає!.....11

Туровська Л. Електронна вітрина нових надходжень до фонду
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в сис-
темі дистанційного бібліотечного обслуговування.....15

Чуканова С. Життєвий цикл даних дослідження у практиці
управління даними.....18

Автоматизація бібліотечних процесів

Крупій Г. Інформаційний кіоск – сучасний формат взаємодії з
користувачами.....23

Щербан Р. До проблеми каталогізування видань бібліотеками
новостворених громад.....24

Бібліотечно-бібліографічні ресурси бібліотек

Русначенко Т. Електронні ресурси в роботі сучасної бібліотеки
закладу вищої освіти (на прикладі книгозбірні Криворізького
державного педагогічного університету).....26

Бібліотечно-бібліографічне обслуговування

Амельченко Ю. Музей української книги в бібліотеці: інтегра-
ція, прогрес, популярність.....30

Шевченко О. На хвилях надії.....32

Мережа бібліотек

Павленко Т. Вебнавігатор фахово-орієнтованого електронно-
го контенту як складова інформаційно-ресурсної бази універ-
ситетської бібліотеки.....35

Бібліотечна освіта, підвищення кваліфікації

Бондарчук Я. Нотатки з блокнота методиста (з досвіду роботи
науково-методичного відділу Наукової бібліотеки Вінниць-
кого національного медичного університету ім. М. І. Пирого-
ва).....38

Історичні розвідки бібліотек

Дмитрієва О. «Представительство лиц, наиболее близких к
украинской книге». Письменники, видавці, працівники кни-
гарень і бібліотек у складі української комісії Харківської гро-
мадської бібліотеки (1906–1918 рр.).....41

Клименко О., Сокур О. Бібліотечна мережа Національної ака-
демії наук України: становлення (1918–1940).....47

Левченко Ю. Книжковий спецфонд як історичне явище (основ-
ні положення статті Всеукраїнського конкурсу для молодих
бібліотекарів імені Л. Б. Хавкіної (2021 р.)).....49

Соколов В. Діяльність сільськогосподарських гуртків хат-
читалень та сельбудів в Україні у 1920–1930-х рр. (продовжен-
ня).....52

Видатні бібліотекарі, бібліографи

Глибицька С. Бібліограф-математик та поет Володимир Адоль-
фович Станішевський – незабутня постать Центральної науко-
вої бібліотеки Харківського університету.....60

Літературна сторінка

Біцька С. Хто такий бібліотекар? Що таке бібліотека?.....63